

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 2 mars 1915 kl. 4 e. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande åt skolråd och kyrkostämma av större inflytande vid fastställande av skolform.

I en inom andra kammaren av herr Jonsson i Hå väckt motion nr 153 hemställes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i nu gällande författning angående folkundervisningen i riket, att skolråd och kyrkostämma måtte beredas större inflytande än nu är förhållandet vid avgörande av vilken skolform, som skall tillämpas i folk- eller småskola, särskilt med avseende på huru många dagar i veckan varje skolpliktigt barn där skall undervisas.

Med avseende på motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Motionären erinrar om att enligt instruktionen den 11 november 1904 tillkommer det vederbörande folkskoleinspektör att tillse, att, där icke medellöshet eller lokala förhållanden lägga hinder i vägen, barnen må erhålla så lång undervisningstid, som i folkskolestadgan avses. Att motionären åberopar 1904 års instruktion beror givetvis därpå, att 1914 års förnyade instruktion i samma ämne icke varit tillgänglig för honom. Denna senare instruktion utkom nämligen från trycket den 6 februari i år, under det att motionen är dagtecknad den 2 februari. I sistnämnda instruktion bestämmes, att inspektören bör verka för att var och en av de särskilda skolorna må anordnas efter den med hänsyn

Utskottet.

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 13 saml. 1 avd. 3 häft. (Nr 3.)

till rådande förhållanden möjligast bästa typen, varvid särskilt bör beaktas, att, där icke medellöshet eller avskilt läge och litet barnantal, gles befolkning och långa skolvägar lägga hinder i vägen, barnen erhålla så lång undervisningstid, som i gällande folkskolestadga avses».

Det framgår tydligt av såväl instruktionen av år 1904 som den av år 1914, att folkskoleinspektören icke äger beslutanderätt med hänsyn till den fråga, som det här närmast gäller. Om sålunda dessa folkskoleinspektörer över allt på ett fullt tillfredsställande sätt följa ovanberörda föreskrifter, synes allt det vara vunnet, som här rimligen kan begäras.

Emellertid anser motionären, att en utväg till skapande av garanti mot eventuella maktmissbruk från såväl inspektörens som överordnade myndigheters sida bör sökas däri, att kommunernas rätt att besluta över skolväsendet i någon mån ökas. Huru långt denna utvidgning i kommunernas bestämmanderätt bör gå, angives icke tydligt, men motionärens mening synes dock vara, att, när de kommunala skolmyndigheterna på grund av föreliggande omständigheter fattat samstämmade beslut om halvtidsläsning i folk- eller småskola, ett dylikt beslut icke bör vägras godkännande av folkskoleinspektör eller överordnad myndighet, därest icke de anförda skälen bevisligen äro obefintliga. Gent emot denna motionärens uppfattning tillåter sig utskottet erinra, att det är mycket sannolikt, att om en sådan rätt medgäves kommunerna, den icke sällan kunde komma att användas till förfång för en tillfredsställande skolundervisning.

Som skäl för ökande av de kommunala skolmyndigheternas befogenhet anför motionären kommunernas dryga andel i utgifterna för folkskoleväsendet. Härtill vill utskottet endast erinra därom, att från och med innevarande år staten åtagit sig avsevärt större uppoffringar för skolväsendet än hittills, i det att för bestridande av avlöningen åt lärare vid folkskolor och småskolor statsanslaget höjts från $\frac{2}{3}$ till $\frac{9}{10}$ av den kontant utgående minimilönen, varjämte staten lämnar ersättning för samtliga minimiålderstillägg. Då statsbidraget sålunda ökats så betydligt, blir den del av lärarelönerna, som av kommunerna skall bestridas, i många fall så liten, att den motsvaras av den inkomst, kommunen i skattehänseende har av befattningens innehavare, vadan kommunens *verkliga* utgifter till avlöning åt lärare vid folk- och småskolor utöver tillhandahållandet av bostad och vedbrand stundom bliva så gott som inga. Då riksdagen medgav, att en så stor del av nämnda utgifter skulle bestridas av statsmedel, skedde detta dock under det uttryckliga villkoret, att folkskoleinspektörens befogenhet skulle utvidgas så till vida, att innan ny lärarebefattning inrättades, han skulle ha

vitsordat platsens behövlighet, detta i full överensstämmelse med principen, att utgifter, som med statsmedel skola bestridas, må kunna av staten kontrolleras.

Statens utgifter för det kommunala skolväsendet ha sålunda blivit i väsentlig mån ökade, och denna omständighet synes försvaga beviskraften i motionärens resonemang, ty med statens ökade utgifter för skolorna måste helt naturligt följa en vidgad rätt till uppsikt över desamma genom folkskoleinspektionen.

Då motionären så starkt betonar vikten av att halvtidsläsningen i vissa fall må kunna införas, anser sig utskottet böra framhålla, att denna strävan går i en riktning, motsatt den som utskottet anser vara den rätta. Vid förra årets senare riksdag fäste andra kammarens första tillfälliga utskott uppmärksamheten därpå, att endast 53,2 procent av landsbygdens skolor voro heltidsläsande och icke mindre än 46,8 procent halvtidsläsande, och betecknade detta som ett synnerligen stort missförhållande. Utskottet förnekade icke, att heltidsläsningens upprätthållande på många håll i vårt land vore förenat med stora svårigheter, men utskottet ansåg, att staten i stället för att medgiva halvtidsläsningens bibehållande eller utsträckning borde underlätta möjligheten för skoldistriktet att bereda alla barn den undervisning, som folkskolestadgan avser. Staten bör sålunda långt ifrån att tillåta, att kommunerna vårdlösa sitt skolväsen, i sin mån tillse, att de bästa skolformer i så stor utsträckning som möjligt komma till användning.

Med stöd av vad här ovan anförts och jämväl under hänvisning till vad kammarens första tillfälliga utskott vid 1914 års senare riksdag i sitt utlåtande nr 2 uttalade får utskottet alltså hemställa,

att herr Jonssons i Hå förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 26 februari 1915.

På utskottets vägnar:

NILS HELGER.
